

પ્રવચન નં. ૮૫, ગાથા-૮૬, સોમવાર, કારતક વદ ૧૫, તા.૧૯-૧૧-૧૯૭૯

‘નિયમસાર’ ૮૬-ગાથા.

उम्मगं परिचत्ता जिणमग्गे जो दु कुणदि थिरभावं।
सो पडिकमणं उच्चइ पडिकमणमओ हवे जम्हा।।८६।।

‘ટીકા :- અહીં ઉન્માર્ગનો પરિત્યાગ...’ પ્રતિક્રમણ કહે છે. સત્ય પ્રતિક્રમણ એને કહીએ, કે જિનમાર્ગ સિવાય જેટલા અન્યમાર્ગ છે, એનો એને ત્યાગ હોય. કોઈપણ અન્યમતિના માર્ગની પ્રશંસા કે પક્ષ એ તરફનો હોય ત્યાં સુધી ઈ ઉન્માર્ગ છે. આહાહા...! અહીં તો એમ પાઠ છે ને? ‘उम्मगं परिचत्ता’ ‘ઉન્માર્ગનો પરિત્યાગ અને સર્વજીવીતરાગ-માર્ગનો સ્વીકાર વર્ણવવામાં આવેલ છે.’ નિશ્ચયથી તો ‘કુંદકુંદાર્ય’ ‘અષ્ટપાહુડ’માં એમ કહે છે, ‘णग्गे विमोक्खमग्गे, सेसा उम्मगया’ (સૂત્ર પાહુડ-ગાથા-૨૩). બાહ્યમાં નગ્નપણું અને અભ્યંતરમાં વિકલ્પરહિત નગ્નદશા, આનંદની દશા એ માર્ગ છે. એનાથી બીજો ઉન્માર્ગ છે. ‘णग्गे विमोक्खमग्गे’ નગ્નપણામાં મોક્ષમાર્ગ છે. એકલું બાહ્ય નગ્ન નહિ. ‘सेसा उम्मगया’ એ સિવાય જેટલા માર્ગ (છે એ) બધા ઉન્માર્ગ છે.

‘उम्मगं परिचत्ता’ પહેલો શબ્દ એ છે. ‘ઉન્માર્ગનો પરિત્યાગ...’ આકરું પડે એવું છે. જૈનદર્શન સિવાય અન્યમત છે, એ બધા એકાંત મત મિથ્યાદષ્ટિ છે. જૈનમાં પણ આ સ્થાનકવાસી અને શ્વેતાંબર છે, એ પણ ઉન્માર્ગ છે, એ જૈનમાર્ગ નથી. આકરું લાગે.

‘કુંદકુંદાર્ય’ ભગવાન પાસે ગયા હતા, આઠ દિવસ રહ્યા હતા. સમ્યગ્દર્શન સહિત ચારિત્ર હતું પણ વિશેષ નિર્મળતા થઈ, આવીને આ શાસ્ત્ર રચ્યા. અને આ પણ શાસ્ત્ર કહે છે, મેં મારા માટે રચ્યું છે. આ ‘નિયમસાર’. આહાહા...! ‘સમયસાર’માં ‘વંદિત્તુ સવ્વસિદ્ધે’ છે ને? ‘વોચ્છામિ સમયપાહુડ’. એનો અર્થ એવો કર્યો ઓલાએ, કે ‘કુંદકુંદાર્ય’ તો વક્તા છે, કર્તા નથી એમ કહે છે. પણ વક્તા અને કર્તા પોતે છે. હું નિજ વૈભવથી કહીશ. એમ આવ્યું ને? પહેલા આવ્યું ‘વોચ્છામિ’ (અર્થાત્) કહીશ. પછી કહ્યું, નિજ વૈભવથી કહીશ. મારા નિજ વૈભવથી હું ‘સમયસાર’ કહીશ. વક્તા જ એકલા છે અને કર્તા નથી એમ નથી. આમાં એમ લખ્યું છે ‘અષ્ટપાહુડ’ માં. એ વક્તા હતા, કર્તા નહિ. અરે...! પ્રભુ! શું કરે છે? અને આ કહે છે, કે મેં મારા આત્મા માટે આ ‘નિયમસાર’ બનાવ્યું છે. મોક્ષમાર્ગના કર્તા અને વક્તા બેય હતા. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...! એકલા વક્તા જ છે અને કર્તા નથી, એમ નથી.

તેથી અહીં આવ્યું, કે ‘ઉન્માર્ગનો પરિત્યાગ અને સર્વજીવીતરાગમાર્ગનો સ્વીકાર

વર્ણવવામાં આવેલ છે.’

‘જે શંકા,...’ કાંઈ પણ શંકા વીતરાગમાર્ગ, નિર્ગ્રથમાર્ગ, પૂર્ણ વીતરાગસ્વભાવી માર્ગ, એમાં કાંઈક શંકા અને કંઈક બીજે પણ હશે. કંઈક હશે. એવી શંકા જેને ન હોય, તેને સાચું પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આકરી વાત છે, ભાઈ! હવે અત્યારે બધા એક થાવ... એક થાવ... એક થાવ... એમ કહે છે. અહીં ના પાડે છે. ઉન્માર્ગને છોડી દે. અત્યારે એ ચાલ્યું છે. બધા એક થાવ... એક થાવ.. સૌનો ધર્મ એક છે. આહાહા...! આકરું કામ, ભાઈ! વીતરાગ સર્વજ્ઞદેવ પરમેશ્વરે કહ્યો, એમ કીધું ને? ‘સર્વજ્ઞવીતરાગ-માર્ગનો સ્વીકાર...’ આહાહા...! અને તે હું મારે માટે આ કહું છું. મારા માટે આ બનાવ્યું છે એમ કહે છે. એટલે માર્ગનો કર્તા પણ હું છું અને વક્તા પણ હું છું. એમ થયું ને ભાઈ? તો આમાં ના પાડે છે. આ આવ્યા છે ને લખાણ આમાં? અરે...રે...! શું થાય?

‘શંકા,...’ કંઈ પણ ઊંડે ઊંડે વીતરાગ સર્વજ્ઞ નિર્વિકલ્પ સ્વરૂપ, એ સમ્યગ્દર્શન, એ સમ્યગ્જ્ઞાન અને સ્વરૂપમાં રમણતા એ ચારિત્ર એમાંથી કંઈપણ શંકા થાય, કે બીજામાં કાંઈક કાંઈક તો હશે. આવા મોટા બધા રાજાઓ માને, શેઠિયાઓ માને, અબજોપતિ માને, જેની સભામાં લાખો માણસ ભેગા થાય તો એમાં કાંઈક હશે કે નહિ?

મુમુક્ષુ :- સાચું ન હોય પણ કાંઈક હોય તો ખરું ને.

ઉત્તર :- જરીએ પણ સાચું નથી. આહાહા...! માર્ગ બાપા આવો છે. કોઈ વ્યક્તિને માટે નથી. આ તો પ્રભુ તારું સત્ સ્વરૂપ છે. વીતરાગ સ્વરૂપ જ તારું છે. એના સિવાય કોઈપણ રીતે રાગથી, નિમિત્તથી, ભેદથી, કંઈ પણ ધર્મ મનાવ્યો હોય, એ બધો ઉન્માર્ગ છે. આહાહા...! કહો, પહેલી આ વાત કરે. પડિક્કમણું એને હોય, જેને ઉન્માર્ગનો એક પણ અંશ ન હોય અને ત્યાગ કર્યો હોય અને યથાર્થ વીતરાગમાર્ગે કહેલો જે આત્મા, એની દૃષ્ટિ, જ્ઞાન અને રમણતા હોય, એને સાચું પ્રતિક્રમણ અને સાચો ધર્મ કહેવામાં આવે છે.

‘શંકા, કાંક્ષા,...’ કંઈ પણ ઈચ્છા રહે. અન્યમતમાં કાંઈપણ ઈચ્છા, કાંઈક તો હશે, કાંઈક થોડુઘણું હશે. વીતરાગે કહ્યું છે એ બધું પૂરું કહી શક્યા નથી, એક જણો એમ કહે છે, માટે કાંઈક બીજું પણ હશે. આ કહ્યું છે એ સિવાય બીજું પણ કાંઈક હશે. એ કોણ કહે છે? જિનેન્દ્ર. ‘જિનેન્દ્ર’ છે ને? ‘પાણીપત’નો વર્ણા. એમ કહે (છે), જે વસ્તુ છે એ પૂરી કહેવાણી નથી એટલે વીતરાગે કહ્યા સિવાયનો કંઈક બીજો પણ માર્ગ હોય. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! શું કરે?

અહીં તો કહે છે, જરી પણ બીજાના માર્ગનો વિપરીત અંશ હોય એને છોડી દે. આહાહા...! અમે આટલા વર્ષથી આ સંપ્રદાયમાં પોષાણા, આટલા સાધુને માન્યા અને આ બધું માન્યું. ભલે ગમે તે માન્યું હોય, છોડી દે. ઉન્માર્ગ છે એ છોડી દે. સર્વજ્ઞ ભગવાન ત્રિલોકનાથે કહેલો તે માર્ગને અંગીકાર કર. ત્યારે સાચું પ્રતિક્રમણ કહેવામાં આવે છે. આહાહા...! આવું છે.

‘કાંક્ષા,...’ ઇચ્છા ન મળે. આહાહા...! આત્માના સ્વભાવની ભાવના સિવાય, વીતરાગ ભાવના સિવાય બીજી કોઈ ઇચ્છાના વિકલ્પને આદર નથી.

‘વિચિકિત્સા,...’ આહાહા...! પહેલામાં શંકા એટલે રાગ નહિ, કાંક્ષા એટલે દ્વેષ નહિ. શંકા એટલે શંકા નહિ, કાંક્ષા એટલે રાગ નહિ. ‘વિચિકિત્સા,...’ એટલે દ્વેષનો અંશ નહિ. આહાહા...! વીતરાગમાર્ગ એકલો છે. વીતરાગના માર્ગમાં કડક વાત લાગે, આકરી વાત લાગે પણ એના ઉપર દ્વેષ નહિ, દુગંચ્છા નહિ, એમ કહે છે. એક સમયમાં પૂર્ણાનંદનો નાથ અનંત અનંત જ્ઞાન, આનંદ, શાંતિથી ભરેલો, જેમાં પર્યાયનો પ્રવેશ નથી એવો પરમાત્મા પોતે છે. એમાં જરીપણ અનાદર, દુગંચ્છા કરીશ નહિ. આહાહા...! આવું બધું સ્વરૂપ ક્યાં હશે? શરીરમાં તો કાંઈ દેખાતું નથી. આંખો મીચે તો અંધારું દેખાય છે. પણ એ અંધારું દેખાય છે એ દેખનાર કોણ છે? કોના અસ્તિત્વમાં એ અંધારું દેખાય છે? આ બધું દેખાય છે એ જ્ઞાનની પર્યાય દેખાય છે. આહાહા...! સમજાય છે કાંઈ?

જ્ઞાનની પર્યાયનું સ્વરૂપ એવું છે કે સ્વપરને જાણે. એ પરને જાણે માટે પરથી જાણે છે અને પર છે માટે જાણે છે એમ પણ નથી. એવો વીતરાગમાર્ગ છે, તેના પ્રત્યે દુગંચ્છા કરીશ નહિ. આહાહા...! ક્યાંય અંદરમાં ઊંડેથી પણ અનાદર કરીશ નહિ. આ શું કહે છે? આવડો આત્મા! નિગોદના એક શરીરમાં અનંતા જીવો, એક અંગુળના અસંખ્યમા ભાગમાં, નિગોદનો એક રાય જેટલો કટકો લ્યો, (એમાં) અસંખ્ય શરીર અને એક શરીરમાં અનંતા જીવ, અને એક જીવ પરિપૂર્ણ આનંદનો કંઈ શક્તિનો સાગર આત્મા છે. ‘યશપાલજી’! આહાહા...! પૂર્ણ સ્વરૂપ ક્ષેત્રથી મોટો નહિ માટે ભાવથી આવો મોટો કેમ હોય? એમ દુગંચ્છા કરીશ નહિ, પ્રભુ! એ વિચિકિત્સા એમ કરીશ નહિ. આહાહા...! આવો માર્ગ છે.

‘અન્યદષ્ટિપ્રશંસા...’ ચોથો બોલ છે ને? એનો નીચે અર્થ કર્યો છે. ‘(૧) મિથ્યાદષ્ટિનો પરિચય; (૨) મિથ્યાદષ્ટિની સ્તુતિ. (મનથી મિથ્યાદષ્ટિનો મહિમા કરવો તે અન્યદષ્ટિપ્રશંસા છે...’ ચોથો બોલ. છે? ચોથો બોલ છે ને? જેની શ્રદ્ધા વિપરીત છે એ અંશ પણ ક્યાંય... એની સ્તુતિ, એનો પરિચય, એનો સંગ, એની સોબતે રહેવું, એ સોબત રહેતાં ઠીક આપણને લાભ મળશે, એ મનથી મિથ્યાદષ્ટિનો મહિમા કરવો, તે અન્યદષ્ટિપ્રશંસા છે. તે અન્યદષ્ટિની પ્રશંસા છે. આહાહા...! બહુ આકરું કામ, ભાઈ! આહાહા...! હવે આ બધું ભેગું નાખે. આવે છે ને જગત... શું કહેવાય? પત્ર. જગત-જગત. જૈન જગત? પત્ર. બધું એમાં નાખે. સર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્ય, સર્વજ્ઞ ... ફલાણા મુનિ આવા સ્થાનકવાસીમાં હતા. દિગંબરમાં આવા મુનિ... બધાનું ભેગું ખીચડો....

મુમુક્ષુ :- જગત..

ઉત્તર :- એકલું જગત? છે. આવ્યું હતું. જૈનજગત. જૈનજગત. જૈનજગત એટલે ત્રણેનું બધું. આકરું પડે, ભાઈ! આહાહા...! આવા આવા મોટા હેમચંદ્રાચાર્ય જેવા થઈ ગયા.

યશોવિજયજી જેવા થઈ ગયા. હરિભદ્રાચાર્ય થઈ ગયા. ગમે એ થયા.

મુમુક્ષુ :- યશોવિજયજી પોતે કહેતા અમે સાધુ જ નથી.

ઉત્તર :- એ તો પોતે બિચારા પાછળથી કહી ગયા હતા કે અમે સાધુ નથી, અમે તો સંઘવીજી છીએ. બહાર નીકળવા ન દીધા. એ બહુ બુદ્ધિવાળો માણસ અને વિચાર્યું બહુ. એને લાગ્યું કે સાધુપણું આપણું આ નથી, બાપુ! સાધુપણું જુદી જાત છે. બહાર વાત પાડી ત્યાં લોકોએ બંધ કર્યું કે બહાર નીકળશો નહિ. અહીં ને અહીં રહો. એવું સાંભળ્યું છે. લખાણમાં આવ્યું એવું સાંભળ્યું છે. આહાહા...! આકરી વાત, ભાઈ! કોઈની નિંદાની વાત નથી. આ તો વસ્તુનું સ્વરૂપ જ આવું છે. આહાહા...!

સર્વજ્ઞદેવ વીતરાગ એમ કીધું ને? સર્વજ્ઞદેવ વીતરાગે જે માર્ગ વર્ણવ્યો એ માર્ગનો સ્વીકાર અને એના સિવાય અજ્ઞાનીઓએ કલ્પનાથી (માર્ગ કલ્પો તેનો અસ્વીકાર). સર્વજ્ઞ છે એણે ત્રણકાળ, ત્રણલોક જોયા છે. એણે જે કહ્યું છે એ યથાર્થ વસ્તુ છે. સર્વજ્ઞ સિવાય કલ્પિત વાતું કરવામાં મોક્ષમાર્ગ મનાવ્યો, એ માર્ગનો સ્વીકાર છોડી દે. આહાહા...! ત્યારે એની ઓળખાણ કરવી પડશે ને? કે વિપરીત કોણ છે? અવિપરીત કોણ છે? સત્ય શું છે? અસત્ય શું છે?

મુમુક્ષુ :- ...

ઉત્તર :- નક્કી કરવું પડશે. આહાહા...!

કોઈ પ્રત્યે દુગંધ નહિ. કોઈ પ્રત્યે વેર-વિરોધ નહિ. એ ભગવાન છે. પર્યાયમાં ભૂલ્યા છે. પર્યાય છોડશે એટલે ભગવાન થાશે. પણ જે છે એ પ્રમાણે તો એણે જાણવું જોઈએ. આહાહા...! 'નેમચંદભાઈ' તો એમ કહેતા હતા, ભાઈ! કે આ 'વિદ્યાસાગર' કહે છે કે ચોથે ગુણસ્થાને અનુભૂતિ ન હોય. અનુભૂતિ મુનિને હોય. બસ. આહાહા...! જે સમ્યગ્દર્શન અનંતકાળમાં નહિ થયેલું અપૂર્વ, અપૂર્વ આનંદનો સ્વાદ, અનુભૂતિનો સ્વાદ... આહાહા...! આખો પરિપૂર્ણ પરમાત્માની અંદર ભાનસહિતની પ્રતીતિ... આહાહા...! લોકો બાહ્ય ત્યાગની મહિમામાં રોકાઈને વાસ્તવિક તત્ત્વની મહિમા છોડી દે છે. બાહ્ય ત્યાગ દેખે, નગ્નપણું, લુગડા છોડ્યા, આ છોડ્યું, આ પકડ્યું. આહાહા...! આકરી વાત છે.

અહીં તો 'કુંદકુંદાચાર્યે' પોતે પોતા માટે લખ્યું છે. જગતને સંભળાવે છે. માર્ગના કર્તા પણ છે અને માર્ગના વક્તા પણ છે. એકલા વક્તા છે એમ નથી. આહાહા...! ટીકામાં તો ઘણે ઠેકાણે આવે છે ને. અમે આમ અનુભવીએ છીએ, અમે જાણીએ છીએ. 'સર્વવિશુદ્ધ...'માં (આવે છે), અમે જાણીએ છીએ, કે આમ આત્મા છે. આહાહા...! ગાથાઓ છે ને સર્વવિશુદ્ધની? એમાં આવ્યું છે. અમે જાણીએ છીએ. આહાહા...! અમે અનુભવથી કહીએ છીએ. અનુભવથી અમે અનુભવમાં છે એમાંથી કહીએ છીએ. આહાહા...! સ્વરૂપના કર્તા પણ છે અને વક્તા પણ છે. એને એકલા વક્તા કહેવા એ અનાદર છે. સમજાણું કાંઈ? આહાહા...! થોડો ફેર હવે ક્યાં ફેર છે. મોટો ઊગમણો-આથમણો ફેર છે.

એ અહીં કહે છે ‘અન્યદષ્ટિપ્રશંસા...’ બહુ વિદ્વતા હોય, લાખો માણસો સભામાં ભરાય માટે એમાં કાંઈક તો હશે કે નહિ? એમ અન્યદષ્ટિની પ્રશંસા છોડી દે. આહાહા...! પણ અન્યદષ્ટિ કોને કહેવી એ ખબર વિના છોડે શું? આહાહા...! ‘અન્યદષ્ટિપ્રશંસા અને...’ મિથ્યાદષ્ટિની મહિમાના વચનો બોલવા. આહાહા...! એ તો ભાઈ! મહાવિદ્વાન છે. લાખો માણસોને ઉપદેશે છે. લાખો માણસને જૈનમાં વાળે છે. દષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે અને એની આવી મહિમા કરવી નહિ, કહે છે. આહાહા...! ત્યારે તો સૌ એમ કહે. દરેક માર્ગ એમ કહે.

મુમુક્ષુ :- અમારો માર્ગ સાચો, કોઈ એમ કહે કે અમારો માર્ગ ખોટો છે?

ઉત્તર :- કોઈ એમ કહે કે અમારો માર્ગ ખોટો છે? ખોટો-સાચો કોણ છે એની પરીક્ષા કરવી પડશે ને? બાપા! કપડું લેવા જાય તો પણ તપાસ કરે છે. કપડામાં કાંઈ ખજૂરો નથી. ગાંઠ પડેલી હોય ને ખજૂરો? સરખું વણાયેલું નથી. આમ લુગડું હોય છે ને? ગાંઠ પડી જાય ને? ખજૂરો હોય તો. બનુસ હોય તો એ ન લે. આહાહા...!

અહીં કહે છે કે ‘અન્યદષ્ટિપ્રશંસા અને અન્યદષ્ટિ...’નો મહિમા, વચનો બોલવા તે ‘અન્યદષ્ટિસંસ્તવરૂપ...’ છે. આહાહા...! આકરું કામ. આ તો અતડા થઈ જાય એવું છે. માણસ કહે ને કે અતડો છે. બાપુ! માર્ગ તો આ છે. પ્રભુ! તારા હિતનો, તારા કલ્યાણનો પંથ આ છે ને, ભાઈ! આહાહા...! સર્વ જીવો આ પંથે આવો, આ પંથે આવો. કલ્યાણ કરો, પ્રભુ! તમારું કલ્યાણ કરો. આહાહા...! ‘અન્યદષ્ટિપ્રશંસા અને અન્યદષ્ટિસંસ્તવ...’ સ્તુતિ. સ્તુતિ એટલે મહિમા. એવા ‘મળકલંકપંકથી વિમુક્ત...’ એવા ‘મળકલંકપંક-કાદવ. આહાહા...! એવા ‘મળકલંકપંકથી વિમુક્ત (—મળકલંકરૂપી કાદવથી રહિત)...’ આહાહા...!

‘નિયમસાર’ છે. છેલ્લી ગાથામાં પોતે કહે છે, મેં મારી ભાવના માટે બનાવ્યું છે. આહાહા...! ‘ણિયમાવનાણિમિત્તં’ ‘કુંદકુંદાર્યાર્ય’ જેવા... આહાહા...! જે ત્રીજે નંબરે આવ્યા. મંગલં ભગવાન વીરો, મંગલં ગૌતમો ગણી, મંગલં કુંદકુંદાર્યો. એ એમ કહે, કે મેં મારે માટે બનાવ્યું છે, બાપુ! આહાહા...! આ તો કર્મની પનોતી ઉતરી જાય એની વાત છે અને આત્માની પવિત્રતા પ્રગટ થાય એની વાત છે. માણસ કહે છે ને કે આ કર્મની પનોતી આને લાગી છે. પણ એ ધૂળેય નથી, સાંભળને. તેં ઊંધી દષ્ટિ વળગાડી છે એ પનોતી છે. આહાહા...!

‘અન્યદષ્ટિપ્રશંસા અને અન્યદષ્ટિસંસ્તવરૂપ...’ મહિમા કરવી અને એની પ્રશંસા કરવી, એ બધું છોડી દે. આહાહા...! ગમે તેવો વિદ્વાન હોય, લાખો માણસ ભેગા થતા હોય. ‘જવાહરલાલજી’ અહીં ‘ભાવનગર’ આવ્યા હતા. ‘જવાહરલાલ’ ગુજરી ગયા ને? ‘ગાંધીજી’ પછી હતા ‘જવાહરલાલ’. લાખો માણસ ભેગા થતા હતા. થાય ને? લૌકિક વાત, બધા ધર્મ સરખા.. બધા ધર્મ સરખા... એમ વાતું કરે તો બધાને બહુ પસંદ પડે. આહાહા...!

અહીં તો એક સર્વજ્ઞ વીતરાગ સિવાય કોઈપણ માર્ગ સાચો છે નહિ. ઉન્માર્ગ છે. આહાહા...! અને તે પણ દિગંબર સંપ્રદાયમાં પણ વાડામાં બંધાયેલા છે એમાં વાસ્તવિક ભૂલ

હોય, એ પણ સત્ય નથી. આહાહા..! કહો, ‘મોહનભાઈ’! તમે તો ઘણા વર્ષથી આવ્યા છો. (સંવત) ૧૯૮૦ની સાલથી. ‘બોટાદ’ નહિ? ૧૯૮૦. કેટલા વર્ષ થયા? ૨૦ અને ૩૬ = ૫૬. ઓલામાં આવ્યા હતા ને? અપાસરાની જોડે. ૮૦ની સાલમાં. આહાહા..! માર્ગ ભાઈ જુદી જાત છે. માર્ગ કોઈ એવો છે. આહાહા..!

પાંચ પ્રકારનો જે મેલ છે, એને છોડી દે. અને ‘શુદ્ધનિશ્ચયસમ્યગ્દષ્ટિ (જીવ)...’ આહાહા..! ‘શુદ્ધનિશ્ચયસમ્યગ્દષ્ટિ (જીવ)...’ આહાહા..! આ કાંઈ છાંદ અને સાતમા ગુણસ્થાનવાળાની વાત નથી. ચોથા ગુણસ્થાનવાળો શુદ્ધસમ્યગ્દષ્ટિ છે. સમજાય છે કાંઈ? આ ‘વિદ્યાસાગર’ એમ કહે છે કે ચોથા ગુણસ્થાને અનુભૂતિ હોય નહિ. મુનિને જ હોય. ભાઈ કહેતા હતા. ‘નેમચંદભાઈ’ની સાથે ખૂબ ચર્ચા થઈ હતી. પણ બહાર ત્યાગ, જુવાન માણસ છે. શરીર કાંઈક દેખાવ પણ છે. આચાર્યપદ છે. લોકો માને. શું થાય? પ્રભુ! આહાહા..!

‘શુદ્ધનિશ્ચયસમ્યગ્દષ્ટિ (જીવ) બુદ્ધાદિપ્રણીત મિથ્યાદર્શનજ્ઞાનચારિત્રાત્મક...’ બુદ્ધ એટલે બૌદ્ધમત છે ને? ક્ષણિકવાદ? એ આદિ બધા પંથો. ‘બુદ્ધાદિપ્રણીત મિથ્યાદર્શનજ્ઞાનચારિત્રાત્મક માર્ગભાસરૂપ...’ માર્ગ નહિ પણ માર્ગભાસ. આહાહા..! ‘માર્ગભાસરૂપ...’ માર્ગભાસ એટલે માર્ગ નહિ પણ માર્ગ જેવો દેખાવ. આહાહા..! નગ્ન મુનિ હોય, એકલો રહેતો હોય, એકલો આવે, એકલો જાય, જંગલમાં રહે. આમ દેખાય કે... આહાહા..! પણ દષ્ટિ વિપરીત શું છે એની જગતને ખબર નથી. આહાહા..! આવે છે ને? વનવાસમાં રહે છે. આવ્યું હતું. ઘણી વાર વનવાસમાં અનશન આદિ કર્યા, વનવાસ રહ્યો, એથી શું થયું? વનવાસમાં એકલો રહ્યો, કોઈની સહાય વિના.. આહાહા..! છ-છ મહિના સુધી આહાર ન લે. એ ચીજ શું છે? પ્રભુ!

નિર્વિકલ્પ આનંદનો સાગર પૂર્ણાનંદ પ્રભુ, પર્યાય પણ જ્યાં ઉપર તરતી છે એવો જે દ્રવ્યસ્વભાવ... આહાહા..! એકલો વીતરાગ ને નિર્મળ આનંદથી ભરેલું તત્ત્વ પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... પૂર્ણ... અભેદ (છે) એવી જે દષ્ટિ છે... આહાહા..! તે શુદ્ધનિશ્ચયદષ્ટિ છે. એ શુદ્ધનિશ્ચયસમ્યગ્દષ્ટિ છે. આહાહા..! હવે આમાં જાજા માણસ રાજી થાય એવું ક્યાં છે? જાજા માણસ ભેગા થાય, રાજી થાય. આહાહા..!

‘બુદ્ધાદિપ્રણીત...’ અન્યમતિનું કહેલું ‘મિથ્યાદર્શનજ્ઞાનચારિત્રાત્મક માર્ગભાસરૂપ ઉન્માર્ગને પરિત્યાગીને,...’ એ બધો ઉન્માર્ગ છે. આહાહા..! તમારે ‘મક્ષી’માં તો ભારે ગોટો ઉઠ્યો હતો. ‘કુલચંદજી’! મક્ષીમાં પણ આ માર્ગ અને આ માર્ગ અને આ માર્ગ. અહીં સુધી શ્વેતાંબર દર્શન કરે, પછી દ્વિગંબર દર્શન કરે. આ બારણેથી આમ નીકળવું... અર..ર..! પ્રભુ! પ્રભુ! પ્રભુ! શું થાય? સર્વજ્ઞદેવના વિરહ પડ્યા, સમકિતી દેવ આવીને મદદ કરે એના વિરહ પડ્યા. આહાહા..! આ માર્ગ રહી ગયો. આહાહા..! પૂર્ણાનંદનો નાથ પ્રભુ! એમાંથી કંઈ પણ રાગથી લાભ થાય, નિમિત્તથી લાભ થાય, આત્મા અલ્પજ્ઞ જ છે, સર્વવ્યાપક છે, આદિ અનેક વિપરીતતાને છોડી દે. આહાહા..!

‘ઉન્માર્ગને પરિત્યાગીને,...’ પરિત્યાગીને કીધું. જોયું? પાઠમાં છે ને? ‘ઉમ્મગ્ગ પરિચત્તા’ એકલો ‘ચત્તા’ નહિ. એકલો ઉન્માર્ગને છોડવો એમ નહિ. ‘ઉમ્મગ્ગ પરિચત્તા’ સમસ્ત પ્રકારે છોડીને. આહાહા...! ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’નું વચન છે. પરિ છે (એટલે) સમસ્ત પ્રકારે છોડી દે. ભાઈ! આવા ટાણા ક્યારે મળશે? પ્રભુ! માંડ વખત મળ્યો છે ને. દુનિયાને નહિ પહોંચાય. દુનિયા તો અનેક પ્રકારે બોલશે, બાંધશે પણ આ માર્ગ છે એમાં તું પહોંચી શકીશ. કારણ કે તારું સ્વરૂપ જ એ છે. આહાહા...!

આ ૪૭ શક્તિનું વર્ણન, ભાઈ! ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’માં આવે છે. ‘જયસેનાચાર્ય’માં નથી આવતું. ૪૭ નય. ‘જયસેનાચાર્ય’માં નથી આવતું. અવ્યક્તનું પણ જેવું વર્ણન ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ કર્યું છે, એવું અવ્યક્તનું પણ વર્ણન એમાં ‘જયસેનાચાર્ય’ની ટીકામાં નથી. ભાઈ! એ હમણા જોતો હતો. અવ્યક્તનું છ બોલનું વર્ણન જેવું ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ કર્યું છે એવું વર્ણન નથી. ‘પ્રવચનસાર’માં ૪૭ નય કીધી છે એ નહિ. ૪૭ શક્તિનું વર્ણન કર્યું છે... આહાહા...! એ પણ નથી. ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ એટલે... આહાહા...! અમર અમર બનાવી દીધા. ૪૭ શક્તિમાં કેટલું વર્ણન! ઇત્યાદિ અનેક શક્તિ પાછી. આહાહા...! અને ૪૭ નય. એવી અનંત નય પાછી. આમ છે ને? જેટલા વચનપંથ એટલા નયપંથ. આવે છે ને? આહાહા...! એવું વર્ણન.

‘પ્રવચનસાર’માં તો એમ કહ્યું, પ્રભુ! આ માર્ગ કહું છું ને, તું આજે જ અંગીકાર કરજે, હોં! વાયદો કરીશ નહિ, પ્રભુ! જો તને ગોઠતું હોય, રુચ્યું હોય એને વાયદો શો? આહાહા...! ગોઠતું હોય અને રુચ્યું હોય એને વાયદો શેનો? આહાહા...! જુઓ! એના વચન તો જુઓ! ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ની ટીકા કરનાર, હવે એને કાષ્ઠાસંઘી ઠરાવે છે આમાં. અર...ર...! જૈનધર્મની પરંપરામાં એ નથી એમ લખ્યું છે. પરંપરામાં ‘જયસેનાચાર્ય’ છે. આહાહા...! અરે...! પ્રભુ! પ્રભુ! બહાર ત્યાગ, નગ્નપણું, જુવાન અવસ્થા, આચાર્ય (હોય). શું થાય? પ્રભુ!

‘ઉન્માર્ગને પરિત્યાગીને, વ્યવહારે પાંચ મહાવ્રત,...’ હવે કહે છે, કે નિશ્ચય અને વ્યવહાર બેય જે વીતરાગે કહેલો તેમાં આવી જા. એમ કહે છે. બીજાનો તો વ્યવહાર પણ નહિ. નિશ્ચય તો છે જ નહિ પણ બીજાનો વ્યવહાર પણ નહિ. વીતરાગે જે મુનિના પંચમહાવ્રત કીધા, પંચમહાવ્રત. એ ‘પંચમહાવ્રત, પાંચ સમિતિ,...’ વ્યવહાર. સમિતિ, ભગવાને જે પાંચ સમિતિ કીધી. ‘ત્રણ ગુપ્તિ, પાંચ ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ,...’ આહાહા...! વ્યવહારના અઠ્યાવીશ મૂળગુણ. એ વીતરાગમાર્ગમાં નિશ્ચયસહિત વ્યવહાર છે. બીજે ક્યાંય એવા છે નહિ. આહાહા...!

‘પાંચ ઇન્દ્રિયોનો નિરોધ, છ આવશ્યક...’ સામાયિક, ચઉવિસંતુ, વંદન, પ્રતિક્રમણ (આદિ છ). ‘ઇત્યાદિ અઠ્યાવીશ મૂળગુણસ્વરૂપ...’ આહાહા...! એ ‘અઠ્યાવીશ મૂળગુણસ્વરૂપ મહાદેવાધિદેવ-પરમેશ્વર-સર્વજ્ઞ-વીતરાગના માર્ગમાં સ્થિર પરિણામ કરે છે,...’ આવા મહાવ્રત આદિ લઈને, અવ્રતમાંથી છૂટીને વ્યવહારે એટલો સ્થિર કરે છે. વ્યવહારમાં પંચમહાવ્રત, સમિતિ, ગુપ્તિ, ઇન્દ્રિય નિરોધ કરી અને પરથી છૂટી એટલો વ્યવહારે સ્થિર કરે છે. વ્યવહાર

કહે છે. હવે પછી નિશ્ચય કહેશે. આહાહા...! આવો વ્યવહાર પણ અન્યમતમાં નથી. આહાહા...! માને હવે એવો માને શું થાય? અઠવાવીશ મૂળગુણ શ્વેતાંબરમાં નથી. ત્યાં સાધુના ૨૭ ગુણ કહ્યા છે. આ તો અઠવાવીશ મૂળગુણ વિકલ્પ છે. આવો વિકલ્પ સર્વજ્ઞના વીતરાગમાર્ગમાં નિશ્ચયસહિત પૂર્ણ વીતરાગ ન હોય ત્યારે આવું આવ્યા વિના રહે નહિ. સમજાય છે કાંઈ? આહાહા...!

એ વીતરાગ સર્વજ્ઞ પરમેશ્વર ‘મહાદેવાધિદેવ...’ એમણે કહેલા વ્યવહાર, હોં! એમ કહે છે. અજ્ઞાનીઓએ કહેલો વ્યવહાર એ નહિ. ‘મહાદેવાધિદેવ-પરમેશ્વર-સર્વજ્ઞ વીતરાગના માર્ગમાં સ્થિર પરિણામ...’ અવ્રત આદિ છોડીને આવા વ્રતના વ્યવહારમાં આવે, પણ તે નિશ્ચયસહિત. આહાહા...! સમજાણું કાંઈ? અઠવાવીશ મૂળગુણમાં તો એ આવે છે કે વસ્ત્ર રહિત નગ્નપણું, ‘જન્મ્યા પ્રમાણે રૂપ ભાખ્યું.’ ભગવાને તો એમ કહ્યું છે. જેવો જન્મ થાય એવું મુનિનું નગ્ન રૂપ હોય છે પણ એકલું નગ્ન નહિ. એ નિશ્ચયસહિત વ્યવહાર આવો હોય. આહાહા...! આ વ્યવહાર છે એ પુણ્યબંધનું કારણ છે. એ સર્વજ્ઞે દેવાધિદેવ પરમેશ્વરે વીતરાગે (જે) વ્યવહાર કહ્યો, વીતરાગ થયા પહેલા એવો નિશ્ચયસહિત વ્યવહાર આવે. એકલો નિશ્ચય ન હોય અને વ્યવહાર (પાળે) એ વ્યવહાર નહિ. તેમ સર્વજ્ઞ સિવાયએ કહેલો જે વ્યવહાર એ વ્યવહાર નહિ. આહાહા...! એવો મૂળગુણ સ્વરૂપ... આહાહા...! ‘અષ્ટપાહુડ’માં આવે છે ને? કે જે મૂળગુણમાં દોષ છે એને બધો દોષ જ (છે). મૂળગુણ. એને માટે કરેલો આહાર, ચોકા કરીને આહાર લે, એના મૂળગુણમાંથી જ એનું બધું ખોટું છે. આહાહા...! શું થાય? ગામમાં આવ્યા હોય ત્યારે શું એને મરવા દેવા? જે અગ્રેસર મોઢા આગળ હોય એણે કરવું પડે. બાપુ! આમાં દુનિયાની લાજ અને શરમ પણ રાખવા જેવી નથી. ભગવાનની લાજ રાખવી હોય એણે દુનિયાની લાજ છોડી દેવી પડશે. આહાહા...!

તેથી શબ્દ વાપર્યો છે ને? કે આવા જે મૂળગુણ ‘મહાદેવાધિદેવ-પરમેશ્વર-સર્વજ્ઞ-વીતરાગના માર્ગમાં સ્થિર પરિણામ કરે છે, અને શુદ્ધનિશ્ચયનયે...’ એ વ્યવહાર છે તેવાને નિશ્ચય આવો હોય છે, એમ કહે છે. આહાહા...! એકલો વ્યવહાર એ નહિ. ‘શુદ્ધનિશ્ચયનયે સહજજ્ઞાનાદિ...’ સ્વભાવિક જ્ઞાન, આનંદ આદિ. અંતર ભગવાનઆત્મા સ્વભાવિક જ્ઞાન અકૃત્રિમ જે અનાદિ સ્વભાવ, વસ્તુનો સ્વભાવ જે જ્ઞાન અનંત મહિમાવંત, અનંત આનંદ, અનંત શ્રદ્ધા-દર્શન-પ્રતીત, અનંત વીર્ય, અનંત પુરુષાર્થ, પ્રભુતા, એવી સ્વભાવિક વસ્તુનો જે સ્વભાવ છે. ‘સહજજ્ઞાનાદિ શુદ્ધગુણોથી અલંકૃત,...’ આહાહા...! શુદ્ધ પર્યાય છે. ગુણ તો ત્રિકાળ છે ને? એને આશ્રયે પર્યાય (થાય).

‘શુદ્ધગુણોથી અલંકૃત,...’ એવા શુદ્ધ ગુણોથી જે (અલંકૃત છે). એ એનો અલંકાર છે. જેમ શરીરમાં દાગીના, સોનાના, હીરા માણેકના રાખે. હીરા ને માણેકના અલંકાર કરાય. આહાહા...! ‘જામનગર’નો દરબાર હતો ને? એની પાસે નીલમણીનો આખો કોટ હતો, કોટ.

હીરાનો, નીલમણીનો કોટ. એ જ્યારે રસ્તે નીકળે ત્યારે પહેરતા. ‘જામનગર’ના દરબાર. કરોડો રૂપિયાની ઊપજ એટલે પછી પહેલેથી ઘણા વર્ષથી ચાલે. એકલા નીલમણીનો કોટ. એક-એક નીલમણીની લાખોની કિંમત એનો આખો કોટ, આખો મુગટ. આહાહા...! એ અલંકાર નહિ, કહે છે. આ હીરા-માણેકના ચૈતન્ય ભરેલા, ભગવાન ભરેલા અંદર એવા અનંત ગુણોથી અલંકૃત એવો બાદશાહ, રાજા આત્મા (છે). આહાહા...!

‘શુદ્ધગુણોથી અલંકૃત, સહજ પરમ ચૈતન્યસામાન્ય...’ સ્વભાવિક પરમ સામાન્ય ત્રિકાળી, દર્શન સામાન્ય ત્રિકાળ (સહજ પરમ) ચૈતન્યવિશેષરૂપ જેનો પ્રકાશ છે એવા નિજ પરમાત્મદ્રવ્ય...’ આહાહા...! પહેલા તો અનંત શુદ્ધ ગુણ આદિથી અલંકૃત છે (એમ કહ્યું), એના પછી મુખ્ય આટલા શબ્દ લીધા છે. ચૈતન્યસામાન્ય અને ચૈતન્યવિશેષ એ એનો પ્રકાશ છે. દર્શન અને જ્ઞાનનો જેનો પ્રકાશ, જેનું સ્વરૂપ જ દર્શન અને જ્ઞાન, અનંત દર્શન અને જ્ઞાન, એનો ચૈતન્યનો પ્રકાશનો એનો સ્વભાવ છે. એવું ચૈતન્યરત્ન. આહાહા...!

‘(સહજ પરમ) ચૈતન્યવિશેષરૂપ જેનો પ્રકાશ છે એવા નિજ પરમાત્મદ્રવ્યમાં...’ આહાહા...! જોયું? એવા નિજ પરમાત્મા, નિજ-પોતાનું પરમાત્મદ્રવ્ય, આ પ્રતિક્રમણ કહે છે, ધર્મ કહે છે, સામાયિક કહે છે, ભગવાનની સ્તુતિ કહે છે, ભક્તિ આવશ્યક કહે છે. આ આવશ્યક આહાહા...! ‘નિજ પરમાત્મદ્રવ્યમાં શુદ્ધચારિત્રમય સ્થિરભાવ કરે છે,...’ બે વાત લીધી. ઓલામાં એમ લીધું હતું કે સ્થિર પરિણામ કરે છે. વ્યવહારમાં હતું ને? વીતરાગના માર્ગમાં સ્થિર પરિણામ વ્યવહારથી કરે છે. વ્યવહાર-શુભભાવ. અને આ નિશ્ચય શુદ્ધભાવ. નિશ્ચય શુદ્ધભાવ સ્થિર કરે છે ત્યાં શુભભાવ વ્યવહારનો વીતરાગ ન હોય ત્યારે હોય છે. બેયને સ્થિર ભાવ કરે છે એમ શબ્દ વાપર્યો છે. આહાહા...! એવો જે પ્રકાશ ‘એવા નિજ પરમાત્મદ્રવ્યમાં...’ નિજ પોતાનું દ્રવ્ય ભગવાન પરમાત્મા નહિ, તીર્થંકર નહિ. ‘નિજ પરમાત્મદ્રવ્યમાં શુદ્ધ ચારિત્રમય સ્થિરભાવ કરે છે,...’ શુદ્ધ વીતરાગમય સ્થિર ભાવ કરે છે. આહાહા...!

‘(અર્થાત્ જે શુદ્ધનિશ્ચય-સમ્યગ્દષ્ટિ જીવ વ્યવહારે અઠ્યાવીશ મૂળગુણાત્મક માર્ગમાં...’ એનો ખુલાસો કર્યો. ‘અને નિશ્ચયે શુદ્ધ ગુણોથી શોભિત દર્શનજ્ઞાનાત્મક પરમાત્મદ્રવ્યમાં સ્થિરભાવ કરે છે,’) એ વ્યવહાર નિશ્ચયનો ખુલાસો કર્યો. આહાહા...! નિશ્ચય સહિત આવો વ્યવહાર વીતરાગમાર્ગમાં હોય. એ સિવાય બીજે ક્યાંય હોઈ શકે નહિ. આહાહા...! પરમસત્ દિગંબર જૈનધર્મ અનાદિ સનાતન સત્ય. એમાં આ નિશ્ચયસહિતનો આવો વ્યવહાર ત્યાં હોય. આહાહા...!

‘તે મુનિ...’ આહાહા...! આવો જે હોય ‘તે મુનિ...’ ઊંચી વાત પ્રતિક્રમણની છે ને છેલ્લી. ‘નિશ્ચય પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે,...’ ઓલો વ્યવહાર છે અને અહીં નિશ્ચય છે. તેને ‘નિશ્ચય પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે,...’ આહાહા...! તે નિશ્ચય પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે. આહાહા...! એક કળશમાં ક્યાંક વ્યવહાર અને નિશ્ચય આવે છે. નિશ્ચય અને વ્યવહારનો

માર્ગ આદરે, એવું આવે છે. બે શબ્દ એકસાથે આવે છે. સાથે હોય છે ને? નિશ્ચય અને વ્યવહાર. તે જ નિશ્ચય છે ત્યાં એમ કીધું છે. શ્લોક છે ક્યાંક. 'પ્રવચનસાર'માં છે.

અહીં એ કીધું, નિશ્ચય સ્વરૂપ જ્ઞાન, દર્શન અને આનંદ, એમાં સ્થિર કરે છે અને શુભભાવ અંદર ઇન્દ્રિયનો નિરોધ આદિ એ શુભભાવમાં સ્થિર કરે છે. એવો નિશ્ચય અને વ્યવહાર હોય છે. આહાહા...! એટલે કે નિશ્ચયવાળાને વ્યવહાર ગમે તેવો હોય, એમ નહિ. એ માટે આ વાત કરે છે. નિશ્ચય જે આત્માનું શ્રદ્ધા, જ્ઞાન અને ચારિત્ર જેને નિશ્ચય છે, તેને વ્યવહાર પછી ગમે તે જાતનો હોય, એમ નહિ. આવો જ વ્યવહાર હોય. આહાહા...! 'તે મુનિ નિશ્ચય પ્રતિક્રમણસ્વરૂપ કહેવાય છે.' આહાહા...!

'કારણ કે તેને પરમાત્મતત્ત્વગત (-પરમાત્મતત્ત્વ સાથે સંબંધવાળું)...' પરમતત્ત્વ ભગવાન પરમાત્મા... આહાહા...! પૂર્ણ પરમાત્મા નિર્વિકલ્પ શુદ્ધ આનંદકંઠ પ્રભુ, એની સાથે સંગવાળો, સંબંધવાળો. 'પરમતત્ત્વગત...' છે ને? એટલે '(-પરમાત્મતત્ત્વ સાથે સંબંધવાળું) નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ છે તેથી જ તે તપોધન સદા શુદ્ધ છે.' આહાહા...! તેથી તે મુનિ તપોધન, જેને આનંદ અને જ્ઞાનનું તપરૂપી ધન પ્રગટ્યું છે, એ આત્મા મુનિ શુદ્ધ છે. આહાહા...!

પોતે 'નિયમસાર'માં કહે છે, કે તારાથી ન પળી શકે પણ જેવી છે તેવી શ્રદ્ધા તો રાખજે. ભાઈ! આવે છે ને? આમાં 'નિયમસાર'માં છેલ્લે. શ્રદ્ધા તો કરજે. ફેરફાર કરીશ નહિ, કે ના, ના હું પાળી શકતો નથી માટે એ પણ એક માર્ગ છે. એમ રહેવા દેજે. આહાહા...! શ્રદ્ધા તો જેવું ભગવાને કહ્યું છે તેવી જ શ્રદ્ધા રાખજે. ધ્યાન-બ્યાન એટલું બધું ન થઈ શકતું હોય તો પણ શ્રદ્ધામાં તો બરાબર રાખજે કે વસ્તુ આ છે તે માર્ગ છે. છે ને આમાં? પાછળ છે ને? ૧૫૪? ૧૫૪ ગાથા.

'સહજ વૈરાગ્યરૂપી મહેલના શિખરના શિખામણિ, પરદ્રવ્યથી પરાઙ્મુખ અને સ્વદ્રવ્યમાં નિષ્ણાત બુદ્ધિવાળા, પાંચ ઇન્દ્રિયોના ફેલાવ રહિત દેહમાત્ર પરિગ્રહના ધારી, પરમાગમરૂપી મકરંદ ઝરતા મુખકમળથી શોભાયમાન હે મુનિશાર્દુલ ! સંહનન અને શક્તિનો પ્રાદુર્ભાવ હોય તો મુક્તિસુંદરીના પ્રથમ દર્શનની ભેટસ્વરૂપ નિશ્ચયપ્રતિક્રમણ, નિશ્ચયપ્રાયશ્ચિત્ત, નિશ્ચયપ્રત્યાખ્યાન વગેરે શુદ્ધનિશ્ચયક્રિયાઓ જ કર્તવ્ય છે. જો આ દગ્ધકાળરૂપ (હીનકાળરૂપ) અકાળમાં તું શક્તિહીન હો તો તારે કેવળ નિજ પરમાત્મતત્ત્વનું શ્રદ્ધાન જ કર્તવ્ય છે.' એમાં ફેર કરીશ નહિ કે આમ પણ હોય.. આમ પણ હોય. શ્રદ્ધામાં તો બરાબર રાખજે કે, બાપુ! નિશ્ચય તો આ જ હોય અને વ્યવહાર તો આ જ હોય. પળી શકે નહિ માટે તું આ પણ માર્ગ છે એમ કરીશ નહિ. જુઓને, 'કુંદકુંદાર્ય' પોતે કહે છે. આહાહા...! એ કહે છે.

'તેથી જ તે તપોધન સદા શુદ્ધ છે.' લ્યો. પછી શ્લોક કહેશે. વિશેષ કહેશે...

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ!)